

“NÖQTƏLƏRİN DEDİKLƏRİ”NDƏ

yaxud, ölməyən duyğular haqqında düşüncələr

Əli RZA XƏLƏFLİ

Ulduz Qasım həyat adamıdır. Onun yazdığı əsərlərin hamısı bərbəşə həyatla səsləşir. Yazıcının müşahidə materiallarından istifadə ilə qələmə alınan bu əsərlər, əslində, xalqımızın son qırx illik həyat yolunun dəqiq və aydın salnamesidir.

Ulduz Qasımın yaxşı tanımaq üçün birinci növbədə onun əsərlərini oxumaq, nəyi necə yazdığını görmək lazımdır. Yalnız bundan sonra onun köksündə döyünən ürəyin ritmlərini dəqiq qavramaq mümkün olar.

Hələ iki il əvvəl Ulduz Qasımın yaradıcılığını tədqiqatə başlayarkən onun haqqında yazdığım qeydlərə düşüncələrimdə müəyyən forma verməyə çalışmışdım. Təxminən belə bir status yaranmışdı:

“Hər bir regional mühitin özünəməxsus həyat cizgiləri var və bu cizgilərin aydın və aydın olmayan labirintlərindən keçməklə həyat həqiqətlərinə yaxınlaşmaq, nəinki mümkündür, hətta zəruridir. Bu baxımdan Moskvada yaşayan yazıçı-publisist Ulduz Qasımın yaradıcılığı çox xarakterikdir. Onun həyat hadisələrinə son dərəcə yaxın olan əsərləri göstərir ki, müəllif bu hadisələrin həqiqət mahiyyətini kifayət qədər aydınlığı ilə dərk edir. Yaxşı tanıdığı, bəlkə də prototip olaraq özünün obrazını yaratdığı əsərlərində zəngin həyat faktlarına söykənərək milli düşüncənin çatlarına diqqətli cəlb etməyə çalışır”. Bu status bəlkə də bu gün belə yazılmazdı. Axı indi çox kütləviləşmiş bu düşüncə janrı konkret ovqatla bağlıdır. Müəyyən vaxtla məhdudlaşan düşüncə tərzidir.

Hər halda zamanın ötüb-keçmiş çəğindən üzü geriəy baxaraq düşündürəm ki, Ulduz Qasım həyatla nəfəs alır və çox güman ki, ötüb-keçən hər ana uyğun onun daim dəyişən, yeniləşən düşüncə məhsulları da var.

Son illər sosial şəbəkədə yayılan materialların, polemika yazılarının, müxtəlif məzmunlu düşüncələrin bir araya gətirilməsi, kitab halında çap edilməsi ənənəsi yaranmaqdadır. Artıq belə nümunələrin nəşri faktı var. Doğrusu, elə mənim özüm də “Baxış bucağında” ümumi başlığı altında

müxtəlif məsələlərə münasibətini bildirdiyim statusları, esseləri, publisistik qeydləri bir araya gətirmək fikrim var. Onu da etiraf edirəm ki, Ulduz Qasımın “Nöqtələrin dedikləri” adı altında cəmlənmiş sosial şəbəkə yazıları məni düşündüyüm məsələni reallaşdırmağa daha çox təhrik etdi.

Həqiqətən, xalqımızın “yazılan qalar”, “yazıya pozı yoxdur” kimi ənənə hökmləri kifayət qədər dəyərlidir. Bu mənada biz sosial şəbəkədə yayılan qeydlərimizin də məsuliyyətini daşımağa, əbədiyaşarlığını təmin etməyə borcluuyq. Bütün hallarda bu qeydlər fikir məhsullarıdır. Müəyyən ovqatla bağlıdır. Ən başlıcası, sosial şəbəkədə insanlara təqdim olunan düşüncələr müəllifin həyat mövqeyinin göstəricisidir. Bu mənada belə qeydlər çox dəyərlidir.

Əlbəttə, Ulduz Qasım indi Azərbaycan sərhədlərindən kənardə məşhurdur. Kifayət qədər tanınır, təqdir olunur. Onun əsl yazıçı mövqeyi son qırx illik zamanın ədəbi-bədii salnaməsi olan romanlarında qədərincə aydın görünür. Amma, əlbəttə, hər bir insanın həyatı ilə bağlı, daha doğrusu, şahidi olduğu – sanki zaman qatarından müşahidə etdiyi hadisələrə, olaylara bu və ya digər dərəcədə münasibəti var. Elə biz buna həyat mövqeyi deyirik.

Ulduz Qasım bütün varlığı ilə qürbətə yaşasa da, vətənə bağlı insandır. Üstəlik, yazıçı kimi yaradıcı həyatını həmişə vətənin taleyi ilə bağlı görüb. Mən Ulduz Qasımın yaradıcılığını ehtiva edən iki cildlik “Yazıcının vətən dağı” adlı tədqiqat əsəri yazmışam. Bu kitablarda sənətkarın ilk yaradıcılıq dövründən başlayaraq möhtəşəm roman yaradıcılığını da ehtiva edən əsərlərini təhlilə çəkmişəm. Qarabağın işğalı ilə bağlı azərbaycanlı uşağın taleyini “Solmayan nərgiz”də, Xocalı sakinlərinin “Xocalı şikəstəsi”ndə və digər əsərlərində qarabağlıların, ümumiyyətlə, vətənin başına gələn müsibətlərin miqyasını göstərməyə çalışmışam. Daha doğrusu, bu miqyası göstərən əsərləri təhlil etməklə bu günün oxucusu və əsər arasında körpü yaratmaq istəmişəm.

“Yazıcının vətən dağı” kitabının ikinci cildinin üz qabığındakı qeydlərim Ulduz Qasımın yazıçı mövqeyinə kifayət qədər aydın işıq salır:

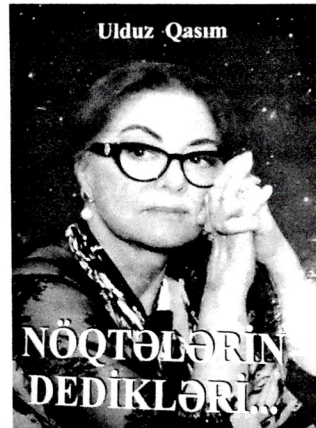
“Vətənə bağlı məlumatları vətəndən uzaqda yaşayan yazıçı ən müxtəlif yollarla əldə edə bilər. Amma bu gün bu “müxtəlif yollar” ifadəsi “bir əsas yolla” anlamı ilə əvəzlənib. Bu da sosial şəbəkədir. Yazıcının maraqlana biləcəyi hər hansı bir ərazi və hadisə istənilən andaca nöinki məkanı, təsir dairəsi, hadisənin içərisində olanlar – kimliklər belə, hətta video-materiallarla birlikdə yazıcının məlumat bazasına çevrilir. Əlbəttə, bütün bunlar yazıçı üçün tam məlumat mənbəyi ola bilməzdi, əgər yazıçı ruh etibarlı ilə axtarışında olduğu yerə, məkana, zamana bağlı

olmasaydı”.

Zənnimcə, səhv etmirəm. Çünki Ulduz Qasım sözün həqiqi mənasında uşaqlığını və ilk gəncliyini keçirdiyi doğma vətənin varlığı ilə nəfəs alır. Bəzən ağır-ağır, bəzən sürətli təkanlarla. Bu nəfəsləmələr bədii yaradıcılıq nümunələrinə çevrilir.

Yazıçı ən yaxın adamına ünvan olan məktubundan başlayaraq sənətkardır. Çünki yazıcının mənəvi mühiti əslində dünyanın mənəvi mühitinin kiçik modelidir. Bu model içərisində lap bir tərəfdə gündüz, digər tərəfdə gecə olsa da, dünyanın hər tərəfi ehtiva olunur. Okeanları ilə, dağları ilə, vulkanları ilə, səhrası, qəhləyi, yağışları ilə və demək, həm də siyasi kateklizmləri, müharibələri ilə birlikdə.

Mən Ulduz Qasımın yaradıcılığını təhlil etdikcə onun ruhunda bir damcı sudan ötrü yanan çiçəyi də görmüşəm. Lap toxumdan gəberib öləni də görmüşəm. Sağlam sevgi duyğuları ilə qəlbi çağlayan gənclər də var onun əsərlərində. Sevginin nə ol-

duğundan xəbərsiz “Hekayəti-xırs quldurbasan” obrazını da müşahidə etmişəm. Bütün bunlar o deməkdir ki, həyat acılıqları ilə, ağrıları ilə, eyni zamanda sevincləri, gülüşləri ilə birgə Ulduz Qasımın yaradıcılığında təzahür edə bilər.

Bu təfərrüatları nəyə görə yazıram. Çünki Ulduz Qasımın kiçik həcmli status-essələrində həyatın elə rəngləri sözə gəlir ki, biz bu kiçik mətnlərin arasında yazıçı üroyinin təmsali olaraq vətən qəlbinin döyüntülərini hiss edirik.

Məlumdur ki, Azərbaycan xalqı İkinci Qarabağ savaşında “qanımı qışıq” qoydu. Ya torpaqlarını yağılardan təmizləməli idi, ya da ən azı mənən bir xalq kimi ölib sıradan çıxmalı idi. Birmənalı şəkildə demək doğru olar ki, bütövlükdə vətən bu savaşdan qürurla çıxdı. Ali Baş Komandanın qurucusu olduğu “dəmir yumruq” obrazı yağını elə savaşın ilk günlərində sarsıtdı.

Əlbəttə, savaş qansız olmur. Hələ üstəlik, otuz il işğalda qalmış torpaqları azad etmək istəyən bir xalqın ölümünə üzünə gözünü qırpmadan

yeriyən oğullarının inadlı mübarizə meydanı ola.

Buradaca qeyd etmək yaxşı olar ki, Ulduz Qasım vətənin ağrıları ilə birgə nəfəs alan sənətkardır. O, vətənin ağrısını, yarısını öz canında hiss edə bilir. Ona görə də sosial şəbəkə yazılarında şəhidlər mövzuna xüsusi önəm verir.

Hər hansı bir şəhid haqqında yazarkən onun qəlb yangısını, ürək göynəmini duymamaq mümkün deyil. Görünür, şəhidlik bütün müqəddəsliyi ilə birgə, həm də ağrı-acı mövzudur. İndi düşünürük ki, necə yaxşı oldadı vətənin yağıdan təmizlənməsi olan yerlərini savaşda canını qurban verməmiş oğullar öz gözləri ilə görürdülər.

Amma Ulduz Qasımın yazılarında belə bir məntiq özünü diklətədir ki, şəhidlər Qarabağın bu gününü görürlər. Onlar Qarabağın yenidən qurulması xronikasının iştirakçısıdır. Ən azı ona görə ki, onları öz yazılarında əbədiləşdirən Ulduz Qasım kimi yazıçılar var.

Ulduz Qasım təkrar-təkrar qeyd etdiyi kimi, vətənlə nəfəs alan, vətən yolunda qanıdan keçmiş oğullarla birgə bu gün də nəfəs-nəfəs üzü gələcəyə baxan bir sənətkar olduğu üçün əsgər oğulların yarılarını göynəmini də özündə daşıyır. Və bu göynəmi real təsvirlərlə yazıya gətirə bilir. Qazilər, vətən müharibəsi iştirakçıları haqqında qeydləri göstərir ki, o, sözünün görünən və görünməyən tərəfində iğid oğulların möhtəşəm obrazlarını gələcək nəsillərə sözü ilə tanımaq gücündədir. Çoxlu qəhrəmanların adlarını çəkmək olar ki, Ulduz Qasım onların təfərrüatı vermədən reallığa əsaslanan obrazlarını yaradıb.

Kitabda bir bölmə də Ulduz Qasım nisbətən geniş və əhatəli qələmə aldığı yazıları əhatə edir.

Ulduz Qasım ilhamlı yazıçıdır. Hər hansı bir mövzunu qələmə alarkən oxucuda obrazın təqdim olunduğu zaman və məkan haqqında dəqiq təəvvür yarada bilər. Ulduz Qasımın yazılarının arasında “Ağ atın hekayəsi” adlı qeydləri var. Müəllif xatirələr əsasında qələmə alıb: “O gün atların vəfalı, ağıllı olmaları barəsində jurnalda bir yazı oxudum. Nə qədər doğru yazılmışdı. Uşaqlıqdan bunun şahidiyəm. Hələ bunu Çingiz Aytmatovun “Əldə, Gülsarı” əsərini oxuyandan sonra da çox fikirləşirdim. Rəhmətlik atamın bir ağ atı vardı. Üç kəndin maldarlıq fərrasının müdiriyyəti o zamanlar. Yaylarda köçəndə obalar müxtəlif səmtlərdə yerləşirdilər. Heyvanları yaxşı otlatırsınlar deyər bir-birlərindən uzaq masafələrdə qururduqlar alaqlıqların. Fermanın əhalisi də təbii ki, obalara atlarla gedib-gəlirdilər. Bizim alaqlığımız o zaman C. Mərcanlı obasında idi. Həmin il “Əyri qar” yaylağındaydıq”. Elə mövzular, elə obrazlar var ki, ədəbiyyatda zaman-zaman yenilənir.

(Davamı 13-cü səhifədə)

(Əvvəli 11-ci səhifədə)

Görünür, Ulduz Qasım da burada "Əlvida, Gülsarı" əsərinin adını təsadüfi çəkmir. Gülsarı Çingiz Aytmatovun at obrazıdır. Bütün həyatını insanlara sərf edən güclü, qüdrətli Gülsarı qocalanda necə atılır.

Yazıçı bunu bir növ insan düşüncəsi kimi, insan həyatının faciəsi kimi vermişdi. Ulduz Qasım da əslində bu mövzunun hansısa bir xalqın taleyində qapanıb qaldığını düşünür. O da bir növ ağ at obrazı ilə öz Gülsarı obrazının taleyini yaradır. Özünün ağa atı ilə ünsiyyətini təbiətlə necə qovuşdurur, söz onun varlığından dağ çayı kimi çağlayıb gəlir: "Bəzən mən də həmin ağ atla Mehdi obasına qızların yanına gedib gəlirdim. Onlarla bərabər Turşsu üstündə istirahət edirdik. Əgər səhifə etmirsən, səkkizinci sinifdə oxuyurdum həmin il. Gözlərim dağda-daşda olurdu yola çıxanda. Təbiətin gözəllikləri mənə elə valeh edirdi ki, necə gedib-döndüyümü bilmirdim. Lalələrinin, adlarını belə bilmədiyim yüzlərcə çiçəklərin qoxusu mənə məst edirdi. O gözəllikləri qəlbimdə öz güşəsi var. O tabloları ürəyimə elə işləmişəm ki, ömrümün sonuna qədər onu ordan heç kim, heç nə silə bilməz. Mən bir təbiət aşiqiyəm. Allahın yaratdıqları təkrarsız gözəllikləri, əzəmətli və qürurlu,

Onu da deyim ki, mən sosial şəbəkədə hər kəsə təqdim etdiyim qeydlərimdə çox nöqtələrdən bəlkə qədərindən artıq istifadə edirəm. Hətta bir çox müəlliflər – Məsim Abdullayev, Meyxoş Abdulla, Yədulla Ağazadə, vaxtı ilə professor Abbas Hacıyev, Asif Rüstəmli, Elçin Mehraliyev, Vüqar Əhməd və qeyriləri mənim demədiyim fikirlərin, istifadə etdiyim nöqtələrin arxasında dayandığını yazılarında göstəriblər. Amma Ulduz Qasım birbaşa mənim istifadə etdiyim çox nöqtələr obrazına müraciət edib, gəniş və əhatəli bir yazı yazıb. Və yazının elə girişindəcə mahiyyətə öz zəkası ilə işıq salıb: "Sözdən əziz, sözdən şirin, sözdən bahalı və sözdən acı nə var ki, bu dünyada... Yaxşı deyiblər, qılncı yararı sağılar, söz yararı sağalmaz. Alınan atılan da sözlə ifadə olunur, sözlə həll olunur. Dünya siyasəti, idarəetmə, yönəltmə, ədəbiyyat, incəsənət, tarix, bütün elmlər sözlərlə yazılır. Sözlərlə, cümlələrlə qalır dünyada. "Söz aşığı", "söz sərrafları", "sözün cəfasını çəkənlər", "söz çalarlıqları". Nələr etmir deyilən sözlər, nələr həll etmir ki... Acısının da, şirininin də öz yeri var. "Şirin dil", "acı dil" kəlmələri də elə burdan yaranır. Sözü yaxşı bilən hər hansı yazanın, şairin, publisistin dərdi olmaz. O istənilən məqamda istədiyi fikirləri ifadə edə bilər. Bu da jurnalistikaya, publisistikaya, ədəbiyyata şirinlik, oxunaqlıq,

"NÖQTƏLƏRİN DEDİKLƏRİ"NDƏ

yaxud, ölməyən duyğular haqqında düşüncələr

başı qarlı, bəzən çənli- çiskinli dağları, çayları, gözəl sulu bulaqlarından zövq alıram hər zaman. Səhər-səhər çəmənlərə çıxan bağı qara xallı lalələr, yazın ilk gəlişiyə açan bənövşələr gözümün önündə daima..."

Həmin yazının sonluğunacan müxtəlif həyat hadisələrini təsvirdən keçirən yazıçı yenə yekun olaraq ağ atı xatırlayır. Hətta bir dəfə də yuxusuna gəldiyini qeyd edir.

Ulduz Qasım onu əhatə edən ədəbi mühitə son dərəcə diqqətli. Onun Tahir Aydınoglundan bəhs edən "Sözə xəyanət etməyən adam" essesi kifayət qədər maraqlı bir başlanğıcla oxucu diqqətini özünə çəkir: "Yaxşı tanıdığın insan haqda xoş nəsa demək istəyəndə, sənə elə gəlir ki, bu dünyada sözlərdən bol heç nə yoxdu. Cümlələrə boyun əyib yalvarmırsan. Hadisələri gəzmirsən. "Nədən yazım axı..." düşünürsən. Sözlər sənə yalvarır, "məni yaz" deyər yarışa girirlər. Növbə gözləyirlər. Minnətini götürürlər... İlk dəfə onu birinci kursda tanıdım. Müəllimlərimizin tapşırığı ixtisas kitablarını yuxarı kursda oxuyanlardan soruşurduq, onlardan məsləhət alırdıq. Müəllimlərin xasiyyətlərini onlardan öyrənirdik". Tahir Aydınoglunu hamımız tanıyırdıq. Kifayət qədər müdrik, yetkin və bu gün Azərbaycan ziyalılığının ağsaqqallarından biri kimi özünün ləyaqət mərtəbəsini şərəflə qoruyur. Amma Ulduz Qasımın qeydləri sanki bizə yeni bir obrazdan dənəyir. Amma heç nəyə etiraz etmirik, sadəcə bu cizgiləri biz niyə görməmişik deyə təəssüflənirik. Bəli, yazıçının ən böyük məharəti odur ki, reallığı görə bilsin. Öz də çoxlarının görə bilmədiyi reallığı.

Doğrusu, Ulduz Qasımın nə vaxtsa mənim haqqımda da nəsa yazacağını heç ağıma gətirmirdim. Amma bir gün gördüm ki, sosial şəbəkədə ünvanımla bağlı maraqlı bir yazı yer alıb.

uğur gətirir. Vergülü, nidaları da yerində işlədə bilənlər usta yazırlar, usta söz cəfakeşləridi... Bəs nöqtələri? Bilirsiniz nöqtələr nələr ifadə edir? Deyə bilmədiklərimizin hamısını. Nöqtələr susmaq kimidi. Onu gərək anlayasan, onu gərək duyasan, biləsən...". Bu kiçik mətnin içərisində Ulduz Qasımın polemika gücü, esse emosionallığı, poetik, publisistik məharəti inadla özünü oxucuya diktə edir. Əlbəttə, həmin essenin digər məziyyətləri haqqında söz açə bilərdim. Amma əlahəzrət mətn özü mənədən öndədir. Və o hər şeyi olduğu kimi çatdırmaq gücündədir.

"Yanmasan olmaz, yazmasan olmaz", "Böyükxanım", "Dərindən yaralandınız", "Sızlar yada düşəndə...", "Həyəcanların yaşantısı", "Anamızı sevdiyim üçün", "Ürəyimdəki ağrı", "20 Yanvar – azadlıq aşığılarına ağrı", "İşıqlara inanın", "Vüsələ haqqında", "İki dənizin arasında", "Allah eşqinin ümməni", "Şövkətin "Köynək" romanı", "Gələcək nə deyək", "Qəlbimdə bir tablo var", "Müəllim ucalığı", "İnanmaq olmur, Çingiz Ənvəroğlu", "Fəmil Mehdiyə bir yarpaq", "Şamil Ənvəroğludan düşüncələr", "Sözlər sizi tapsın", "Bayramınız mübarək", "Nilufər çiçəyi", "Körpələrin dünyası kimi", "Qarabağ çörəyi", "Kitablarımin təqdimində", "Evimizin yanından keçən qatar" və digər esseləri ən müxtəlif ovqatlarda həyat gerçəkliklərini göstərən düşüncələrdir.

"Nöqtələrin dedikləri" kitabı təkcə Ulduz Qasımın yaradıcılığı üçün yox, həm də ədəbi publisistikamız üçün yeni orijinal nümunələrdən biridir.

"Nöqtələrin dedikləri"... nöqtələr çoxumuzun karına gəlir. Kim bu barədə necə düşünür – deyə bilmərəm, amma Ulduz Qasımın düşündüklərini bu kitabı oxuyanlar daha dəqiq biləcəklər.